

Leyli Əfras qızı MƏLİKOVA

*Qərbi Kaspi və Bakı Dövlət Universitetlərinin müəllimi,
UNEC Qarabağ İqtisadi Araşdırmalar Mərkəzinin tədqiqatçısı*

Zəhra Vidadi qızı Bağirova Əlizadə,

Qərbi Kaspi Universiteti, magistr

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ MALİYYƏ BAZARLARININ TƏKMİLLƏŞDİRİLMƏSİ PROBLEMLƏRİ VƏ HƏLLİ YOLLARI

Xülasə

Tədqiqatın məqsədi Azərbaycan Respublikasında maliyyə bazarının üzləşdiyi əsas problemləri müəyyən etmək və təkmilləşdirilməsi üçün effektiv həll yolları təklif etməkdir. Mövcud maliyyə strukturlarını, qaydaları və bazar dinamikasını təhlil edərək, tədqiqat bazarın böyüməsinə, investorların inamına və ümumi sabitliyə mane olan maneələri müəyyən etməyə çalışır. Hərtərəfli araşdırma və strateji tövsiyələr vasitəsilə o, ölkənin iqtisadi inkişafına və rifahına töhfə verməklə daha möhkəm və səmərəli maliyyə ekosistemini inkişaf etdirməyi hədəfləyir.

Tədqiqatın metodu olaraq mövcud ədəbiyyatın hərtərəfli nəzərdən keçirilməsini, bazar məlumatlarının təhlilini və maliyyə məlumatlarının kəmiyyət təhlilini əhatə edən hərtərəfli metodologiyadan istifadə edilmişdir.

Tədqiqatın nəticələri bu problemlərin aradan qaldırılması üçün maliyyə təhsili proqramları, infrastrukturun inkişafı, tənzimləyici islahatlar, risklərin idarə edilməsi strategiyaları və inklüziv maliyyə siyasəti kimi strateji təşəbbüslərə kritik ehtiyacı vurğulayır. Tədqiqat maraqlı tərəfləri bu problemləri birgə həll etməyə stimullaşdırır və Azərbaycanda daha dinamik maliyyə bazarının formalaşdırılmasına əlavə elmi-metodoloji baza kimi çıxış edir.

Açar sözlər: maliyyə bazarı, Azərbaycan, problemlər, maliyyə savadlılığı, inklüziv siyasətlər.

JEL: P34

UOT: 338.2

DOI: <https://doi.org/10.54414/ZQLF9010>

Giriş

Şərqi Avropa və Qərbi Asiyanın kəsişməsində yerləşən Azərbaycan Respublikası 1991-ci ildə müstəqillik qazandıqdan sonra mühüm iqtisadi transformasiyaların şahidi olmuşdur. Ölkənin maliyyə bazarı geniş iqtisadi islahatlarla yanaşı inkişaf edərək onun iqtisadi mənzərəsinin formalaşmasında mühüm rol oynamışdır. Azərbaycanın maliyyə sektoru bank, sığorta və kapital bazarlarını əhatə edir və onun fəaliyyətinə Azərbaycan Mərkəzi Bankı və Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasının nəzarət etdiyi əsas qurumlar var. Azərbaycanın maliyyə bazarı tənzimləmə dəyişiklikləri, global iqtisadi dalğalanmalar və daxili islahatlar kimi çətinliklərlə üzləşib. Onun hazırkı vəziyyətini başa düşmək, mövcud problemlərin həlli və dayanıqlı

inkişafı dəstəkləmək üçün çox vacibdir. Bu məqalə Azərbaycanın maliyyə bazarının üzləşdiyi çoxşaxəli çağırışları araşdırır və onun əsaslarını möhkəmləndirmək üçün potensial strategiyaları araşdırır.

Güclü və yaxşı fəaliyyət göstərən maliyyə bazarı hər bir inkişaf edən iqtisadiyyatın can damarıdır. Azərbaycan kontekstində gücləndirilmiş maliyyə bazarı təkə təcrid olunmuş sektor deyil, daha geniş iqtisadi inkişafın katalizatorudur. O, kapitalın bölüşdürülməsi üçün kanal rolunu oynayır, resursların səmərəli səfərbər edilməsini asanlaşdırır və investisiyaları təşviq edir, bununla da iş yerlərinin yaradılmasına və yoxsulluğun azaldılmasına töhfə verir. Dayanıqlı maliyyə bazarı həm də xarici investisiyaların cəlb

edilməsində və ölkənin global iqtisadi mövqeyinin yüksəldilməsində mühüm rol oynayır. Azərbaycan davamlı iqtisadi artıma və diversifikasiyaya can atdığı üçün onun maliyyə bazarında problemlərin həlli dayanıqlı və dinamik iqtisadiyyatın dəstəklənməsi üçün vacib olur.

Azərbaycanın cari maliyyə bazarına baxış

Azərbaycanın maliyyə mənzərəsi müxtəlif əsas oyunçular və institutlar tərəfindən formalaşır. Ön planda əsas tənzimləyici və monetar orqan kimi çıxış edən Azərbaycan Mərkəzi Bankıdır. Kapital Bank, PAŞA Bank və AccessBank kimi kommersiya bankları mühüm maliyyə xidmətlərinin göstərilməsində mühüm rol oynayırlar. Bundan əlavə, Bakı Fond Birjası (BFB) qiymətli kağızların ticarəti üçün əsas platforma rolunu oynayır, likvidlik və investisiya imkanlarını artırır. “AzSığorta” və “AtaSığorta” kimi sığorta şirkətləri risklərin azaldılmasına və maliyyə təhlükəsizliyinə töhfə verir, Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası isə maliyyə sektorunun sabitliyinə və uyğunluğuna nəzarət edir. Bu qurumların rollarını və qarşılıqlı əlaqələrini başa düşmək Azərbaycanın maliyyə bazarının dinamikasını dərk etmək üçün vacibdir.

Azərbaycanın maliyyə bazarı tənzimləyici tədbirləri rəhbər tutan strukturlaşdırılmış çərçivədə fəaliyyət göstərir. 2019-cu ildə yaradılmış Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası, tənzimləmənin səmərəliliyini artırmaq və bazar sabitliyini təmin etmək məqsədi ilə maliyyə institutlarına nəzarəti birləşdirmişdir. Normativ baza ən

yaxşı beynəlxalq təcrübələrə uyğunlaşmaq üçün davamlı səylərlə bank, sığorta və kapital bazarlarını əhatə edir. Bazar strukturuna ənənəvi bank xidmətləri və inkişaf etməkdə olan kapital bazarı daxildir. Bank sektoru üstünlük təşkil etsə də, diversifikasiya səyləri kapital bazarının böyüməsini təşviq edən Qiymətli Kağızlar üzrə Dövlət Komitəsi kimi təşəbbüslər vasitəsilə aydın görünür. Bununla belə, çətinliklər şəffaflığı və investorların inamını gücləndirən hərtərəfli tənzimləyici çərçivə daxilində bu komponentlərin qüsursuz inteqrasiyasını təmin etməkdən ibarətdir. Performans göstəriciləri və tendensiyaları Azərbaycanın maliyyə bazarının sağlamlığı və trayektoriyası haqqında məlumat verir. Əsas göstəricilərə ÜDM artımı, inflyasiya dərəcələri və birbaşa xarici investisiya daxildir. Son illərdə ölkə neft asılılığından şaxələnmək üçün səylərlə sabit iqtisadi artımın şahidi olur. Rəqəmsallaşma və fintech-in qəbulu tendensiyaları mənzərəni yenidən formalaşdırır, maliyyə inklüzivliyini və əlçatanlığı təşviq edir. Bununla belə, problemlə kreditlər və xarici iqtisadi təsirlər kimi problemlər qalmaqdadır. Bu göstəricilərin və tendensiyaların təhlili Azərbaycanın maliyyə bazarının dayanıqlığını və uyğunlaşma qabiliyyətini gücləndirən strategiyaların formalaşdırılması üçün çox vacibdir [2, s.322].

Azərbaycanın maliyyə bazarındakı çətinlikləri aşağıdakı kimi təsnif edə bilərik:

Şəkil 1. Azərbaycanın maliyyə bazarındakı çətinliklər

1. Maliyyə savadlılığının olmaması. Azərbaycanın maliyyə bazarında geniş yayılmış problem onun əhalisi arasında maliyyə savadının olmamasıdır. Bu çatışmazlıq fərdlərin məlumatlı investisiya qərarları vermək qabiliyyətinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir. Maliyyə anlayışları, risklər və investisiya alətləri haqqında əsas anlayış olmadan, potensial investorlar özlərini dezinformasiyaya və ya maliyyə məqsədlərinə uyğun gəlməyən seçimlərə məruz qoya bilərlər. Bu problemin həlli maliyyə maarifləndirilməsi və maarifləndirmə proqramlarının vacibliyini vurğulayaraq fəal tədbirlər tələb edir. Hökumət qurumları, maliyyə təşkilatları və təhsil müəssisələri arasında birgə səylər uçuşunu aradan qaldırmağa kömək edə bilər. Bu proqramlar əsas maliyyə biliklərinin verilməsinə, məsuliyyətli maliyyə davranışının təşviqinə və maliyyə bazarının mürəkkəbliklərində hərəkət etmək üçün fərdlərin səlahiyyətləndirilməsinə diqqət yetirməlidir.

2. Qeyri-kafi infrastruktur. Azərbaycanın maliyyə bazarı qeyri-kafi texnoloji infrastrukturdan irəli gələn maneələrlə üzləşir. Köhnəlmiş sistemlər xüsusilə onlayn bankçılıq, rəqəmsal ödənişlər və məlumatların təhlükəsizliyi sahələrində maliyyə xidmətlərinin səmərəliliyinə və rəqabətə davamlılığına mane olur. Bu texnoloji gerilmə qlobal maliyyənin sürətlə inkişaf edən mənzərəsində bazarı əlverişsiz vəziyyətdə qoyur. Bu problemin öhdəsindən gəlmək üçün texnologiyaya və infrastrukturun təkmilləşdirilməsinə strateji investisiyalar vacibdir. Qabaqcıl maliyyə texnologiyalarının (fintech) qəbul edilməsi səmərəliliyi artırır, əməliyyat xərclərini azaldır və ümumi xidmətin göstərilməsini yaxşılaşdırır. Müasir sistemlərin qüsursuz inteqrasiyasını asanlaşdırmaq və bazarın texnoloji tərəqqilərin önündə qalmasını təmin etmək üçün maliyyə institutları və texnologiya təminatçıları arasında əməkdaşlıq vacibdir [4, s.60].

3. Tənzimləmə məsələləri. Azərbaycanın maliyyə bazarı mürəkkəblilik və köhnəlmiş qaydalarla qeyd olunan tənzimləmə problemləri ilə mübarizə aparır. Çətin tənzimləyici çərçivələr innovasiyalara mane ola, xarici investisiyaların qarşısını ala bilər və bazar iştirakçıları üçün lazımsız maneələr yarada bilər. Qaydaların

sadələşdirilməsi və modernləşdirilməsi dinamik və həssas maliyyə ekosistemini inkişaf etdirmək üçün çox vacibdir. Tənzimləyici landşaftın islahatı mütləqdir. Qaydaların sadələşdirilməsi və icrada şəffaflığın təmin edilməsi bazar iştirakçılarını aydın çərçivədə fəaliyyət göstərməyə, ədalətli rəqabəti və investorların inamını təşviq edə bilər. Daimi qiymətləndirmələr və qaydalara yeniliklər davamlı inkişaf üçün əlverişli mühit yaratmaqla ən yaxşı beynəlxalq təcrübələrə uyğun olmalıdır.

4. Bazar dəyişkənliyi. Azərbaycanın maliyyə bazarı bazar dəyişkənliyinə səbəb olan xarici amillərə həssasdır. Qlobal iqtisadi şərait, geosiyasi hadisələr və əmtəə qiymətlərində, xüsusən də neftdə baş verən dalğalanmalar bazar sabitliyini poza bilər. Belə dəyişkənlik həm investorlar, həm maliyyə institutları, həm də siyasətçilər üçün problemlər yaradır. Bazar dəyişkənliyinin azaldılması effektiv risklərin idarə edilməsi strategiyalarının işlənilməsinə və həyata keçirilməsinə zəruri edir. İnvestisiya portfellerinin şaxələndirilməsi, möhkəm risklərin qiymətləndirilməsi çərçivələri və fəvqəladə hallar planlarının yaradılması həyati əhəmiyyət kəsb edir. Bundan əlavə, beynəlxalq əməkdaşlığın təşviqi və qlobal iqtisadi tendensiyalara uyğunlaşmaq xarici qeyri-müəyyənliklər qarşısında bazarın dayanıqlığını artırır.

5. Kapitala məhdud giriş. Kapitala çıxış Azərbaycanda KOM-lar üçün əhəmiyyətli problem olaraq qalır. İqtisadi artım və iş yerlərinin yaradılması üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən bu müəssisələr tez-tez maliyyə axtararkən maneələrlə qarşılaşırlar. Kreditə məhdud çıxış onların genişlənmə imkanlarını məhdudlaşdırır və biznes mənzərəsi daxilində innovasiyaları boğur. Bu problemin həlli üçün inklüziv maliyyə siyasətinin həyata keçirilməsi vacibdir. KOM-lar üçün məqsədyönlü proqramların, maliyyə stimullarının və dəstək mexanizmlərinin yaradılması onların böyümə potensialını açır. Maliyyə institutları, hökumət orqanları və beynəlxalq təşkilatlar arasında əməkdaşlıq kapitala ədalətli çıxışı təşviq edən, Azərbaycanda daha möhkəm və əhatəli maliyyə bazarını təşviq edən siyasətlərə yol açır. Bu problemlərin aradan qaldırılması müxtəlif maraqlı tərəflərin, o cümlədən dövlət orqanlarının, maliyyə institutlarının, tənzimləyici orqanların və təhsil

müəssisələrinin birgə səylərini tələb edir. Bu maneələri üzbəüz həll etməklə, Azərbaycan xalqın ümumi iqtisadi rifahına töhfə verən daha möhkəm, əhatəli və dinamik maliyyə bazarına yol açə bilər.

Azərbaycanın maliyyə bazarında təkmilləşdirmə təşəbbüsləri

Azərbaycanın maliyyə bazarı, digərləri kimi, çağırışlardan sığortalananmayıb. Bununla belə, bu çətinliklərin öhdəsindən gəlmək və davamlı artımı təşviq etmək üçün yol strateji təşəbbüslərdən keçir. Azərbaycanda dayanıqlı maliyyə bazarı qurmaq üçün təməl daşı maliyyə təhsili proqramlarına investisiya qoymaqdır. Məktəblərdən tutmuş universitetlərə qədər müxtəlif səviyyələrdə təhsil müəssisələri ilə əməkdaşlıq, fərdlərin erkən yaşlarından əsas maliyyə savadlılığı bacarıqları ilə təchiz olunmasını təmin edir. Maliyyə təhsilinin kurikulumuna inteqrasiyası tələbələrə qənaət, investisiyalar və maliyyə planlaşdırması ilə bağlı əsaslandırılmış qərarlar qəbul etmək imkanı verir. Maliyyə institutları və təhsil orqanları arasında tərəfdaşlığı inkişaf etdirməklə praktiki biliklər seminarlar, seminarlar və interaktiv sessiyalar vasitəsilə ötürülə bilər. Sənaye mütəxəssislərinin qonaq müəssisələri və staj kimi təşəbbüslər nəzəri biliklərlə real dünya tətbiqləri arasında körpü yarada bilər, maliyyə cəhətdən savadlı fərdlər xətti yarada bilər. Rəsmi təhsildən başqa, daha geniş auditoriyaya çatmaq üçün ictimai məlumatlandırma kampaniyaları vacibdir. Media kanallarının, sosial platformaların və icma tədbirlərinin cəlb edilməsi maliyyə biliklərini müxtəlif demografik qruplara yaya bilər. Bu kampaniyalar maliyyə planlaşdırmasının, risklərin idarə edilməsinin vacibliyini və daha geniş iqtisadiyyatda maliyyə bazarının rolunu vurğulamalıdır. İnteraktiv seminarlar, onlayn resurslar və cəlbədiçi məzmun maliyyə təhsilini daha əlçatan və əlaqəli edə bilər. Influencerlər, sənaye mütəxəssisləri və məşhurlarla əməkdaşlıq bu kampaniyaların təsirini gücləndirərək, maliyyə məsələlərində daha çox məlumatlılıq və maraq yarada bilər [1, s.15].

Qeyri-kafi infrastruktur problemini, xüsusilə texnoloji irəliləyişləri həll etmək üçün texnologiyaya və rəqəmsallaşmaya əhəmiyyətli investisiyalar mütləqdir. Azərbaycanın maliyyə bazarı

əməliyyat səmərəliliyini artırmaq, xərcləri azaltmaq və istehlakçılara innovativ xidmətlər təqdim etmək üçün fintech həllərini qəbul etməlidir. Təhlükəsiz onlayn bank platformalarına, mobil ödəniş sistemlərinə və rəqəmsal pul kisələrinə investisiyalar maliyyə inklüzivliyini və əlçatanlığı artırə bilər. Bundan əlavə, blokçeyn texnologiyasının inteqrasiyası maliyyə əməliyyatlarında şəffaflığı və təhlükəsizliyi artırə bilər. Texnoloji investisiyalar və beynəlxalq texnoloji firmalarla əməkdaşlıq üçün hökumətin təşviqi modernləşdirmə prosesini sürətləndirə bilər. İnnovasiya mərkəzi olan özəl sektor maliyyə bazarının infrastrukturunun təkmilləşdirilməsində mühüm rol oynayır. Maliyyə institutları və özəl texnologiya firmaları arasında birgə səylər qabaqcıl həllərin işlənilib hazırlanmasına və tətbiqinə təkan verə bilər. Azərbaycanın maliyyə bazarının ehtiyaclarına uyğunlaşdırılmış sifarişli texnologiyaların yaradılmasını təşviq edən tədqiqat və inkişaf təşəbbüslərini maliyyələşdirmək üçün dövlət-özəl tərəfdaşlıqlar yaradıla bilər. Bazar iştirakçıları üçün əlverişli mühitin yaradılması üçün tənzimləyici bazanın təkmilləşdirilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Müvafiqliyi, səmərəliliyi və beynəlxalq standartlara uyğunluğunu təmin etmək üçün mövcud qaydaların müntəzəm olaraq nəzərdən keçirilməsi və yenilənməsi aparılmalıdır. Müəkkəb qaydaların sadələşdirilməsi aydınlığı və uyğunluğu artırə, maliyyə fəaliyyətlərinin daha rəvan işləməsinə asanlaşdırə bilər. Hərtərəfli təhlilə sənaye ekspertləri, hüquq mütəxəssisləri və maraqlı tərəflərin rəyi daxil edilməlidir. Qaydaların maliyyə bazarının inkişaf edən dinamikasını əks etdirməsini təmin edərək, bazar iştirakçılarından fikirlər toplamaq üçün əks əlaqə mexanizmləri yaradıla bilər.

Şəffaflıq və investorların etimadı tənzimləmə siyasəti ilə sıx bağlıdır. Şəffaf və investorlara uyğun siyasətin həyata keçirilməsi təkcə xarici investisiyaları cəlb etmir, həm də yerli investorlar arasında inam yaradır. Uyğunluq, hesabat vermə və mübahisələrin həlli ilə bağlı aydın təlimatlar sabit və cəlbədiçi investisiya mühitinə kömək edir. Tənzimləyici orqanlar və sənaye nümayəndələri arasında əməkdaşlıq nəzarət ehtiyacını artımın təşviqi imperativi ilə balanslaşdırən siyasətlərin işlənilib hazırlanmasını asanlaşdırə bilər. Sənaye forumları və dəyirmi masa

müzakirələri kimi müntəzəm kommunikasiya kanalları siyasətlərin maliyyə bazarının inkişaf edən ehtiyaclarına cavab verməsini təmin edə bilər. Bazar dəyişkənliyinin azaldılması möhkəm risklərin qiymətləndirilməsi çərçivəsini tələb edir. Maliyyə institutları və tənzimləyici orqanlar hərtərəfli risklərin idarə edilməsi strategiyaları yaratmaq üçün əməkdaşlıq etməlidirlər. Buraya bazar dalğalanmaları, iqtisadi qeyri-müəyyənliklər və geosiyasi hadisələrlə bağlı risklərin müəyyən edilməsi, qiymətləndirilməsi və idarə edilməsi daxildir. Risk modellərinin, stress-test ssenarilərinin hazırlanması və erkən xəbərdarlıq sistemlərinin tətbiqi potensial təhlükələrə vaxtında cavab verməyə imkan verə bilər. Risklərin idarə edilməsi təcrübələrinin müntəzəm auditləri və qiymətləndirmələri inkişaf edən bazar dinamikası şəraitində strategiyaların effektiv qalmasını təmin edir.

Azərbaycan risklərin idarə edilməsi imkanlarını artırmaq üçün beynəlxalq əməkdaşlıqdan faydalana bilər. Qlobal maliyyə təşkilatları, tənzimləyici orqanlar və risklərin idarə edilməsi üzrə ekspertlərlə əlaqə ən yaxşı təcrübə və fikir mübadiləsinə imkan verir. Oxşar problemlərlə üzləşən digər ölkələrin təcrübələrindən öyrənmək effektiv risklərin idarə edilməsi strategiyalarının işlənilməsinə və həyata keçirilməsinə sürətləndirə bilər. Kiçik və orta müəssisələrin (KOM) potensialının açılması iqtisadi artım üçün çox vacibdir. KOM-ları dəstəkləmək təşəbbüslərinə xüsusi maliyyə məhsullarının yaradılması, kredit müraciəti proseslərinin sadələşdirilməsi və məqsədyönlü təlim proqramlarının təqdim edilməsi daxildir. Maliyyə institutları, dövlət qurumları və sənaye assosiasiyaları arasında əməkdaşlıq KOM-ların inkişaf edə biləcəyi mühiti gücləndirə bilər. Xüsusilə startaplar üçün vençur kapitalı fondlarının, inkubatorların və akseleratorların yaradılması innovasiyaları və sahibkarlığı təşviq edir. Aşağı faizli kreditlər və qrantlar kimi uyğunlaşdırılmış maliyyə alətləri bu kiçik müəssisələr üçün lazımı maliyyə dəstəyi təmin edə bilər. İnküziv maliyyə siyasətləri xidmət göstərilməyən icmalara çatmaq üçün ənənəvi sektorlardan kənara çıxmalıdır. Mikromaliyyə təşəbbüsləri ucqar və ya iqtisadi cəhətdən əlverişsiz ərazilərdə olan fərdlərə və bizneslərə maliyyə xidmətlərinin

göstərilməsində mühüm rol oynayır. Mikromaliyyə təşkilatlarının və proqramlarının yaradılması kredit, əmanət və sığortaya çıxışı təmin etməklə bu icmaları gücləndirə bilər. Subsidiyalar və ya zəmanətlər vasitəsilə hökumət dəstəyi maliyyə institutlarını mikromaliyyə təşəbbüslərində iştirak etməyə həvəsləndirə bilər. Qeyri-hökumət təşkilatları (QHT-lər) və icma əsaslı təşkilatlarla əməkdaşlıq mikromaliyyə proqramlarının effektivliyini və əhatəliliyini artırır [3, s.18].

Nəticə olaraq, Azərbaycanda möhkəmlənmiş maliyyə bazarına aparıcı yol çoxşaxəli yanaşmanı əhatə edir. Maliyyə təhsili, infrastrukturun inkişafı, tənzimləyici islahatlar, risklərin idarə edilməsi və inklüziv maliyyə siyasətlərində birgə səylər vasitəsilə Azərbaycan daha möhkəm, əhatəli və dinamik maliyyə mənzərəsinə yol açır. Bu təşəbbüslər birgə və strateji şəkildə həyata keçirildikdə, Azərbaycan Respublikasında iqtisadi artımı və sabitliyi gücləndirən müsbət transformasiyaları sürətləndirmək potensialına malikdir.

Maliyyə bazarının təkmilləşdirilməsində bir sıra nümunələrə nəzər salaq. Sinqapur fintech tətbiqi vasitəsilə maliyyə bazarını uğurla transformasiya etmək üçün cəlbedici nümunə kimi xidmət edir. Sinqapurun Valyuta Təşkilatı innovasiyaya şərait yaradan ekosistemi təşviq edərək proaktiv tənzimləmə yanaşmasını həyata keçirdi. Hökumət, maliyyə institutları və fintech startapları arasında əməkdaşlıq rəqəmsal ödənişlərdən tutmuş blokçeyn tətbiqlərinə qədər ən müasir həllərin inkişafına səbəb olub. Sinqapurun uğuru maliyyə bazarının səmərəliliyinin və rəqabət qabiliyyətinin artırılmasında tənzimləyici dəstəyin və əməkdaşlığın müsbət təsirini nümayiş etdirir. Norveçin maliyyə bazarı tənzimləyici islahatlar vasitəsilə əhəmiyyətli təkmilləşdirmələrə məruz qalıb. Ölkə əlverişli biznes mühitini təşviq etmək üçün tənzimləmələri sadələşdirərək şəffaf və investorlara uyğun siyasətləri qəbul etdi. Norveç Maliyyə Nəzarəti Təşkilatı (Finanstilsynet) bazarın böyüməsini təşviq etmək üçün çevikliyi qoruyarkən, uyğunluğun təmin edilməsində mühüm rol oynamışdır. Norveçin tənzimləyici islahatlarının uğuru davamlı maliyyə bazarının yetişdirilməsində dövrü təhlillərin, uyğunlaşmanın və şəf-

faflığın vacibliyini vurğulayır. Sinqapurun uğurlarından dərslər alan Azərbaycan öz maliyyə bazarını inkişaf etdirmək üçün texnoloji innovasiyalardan istifadə edə bilər. Fintech həllərinə sərmayə qoymaq və özəl sektorla əməkdaşlıq maliyyə infrastrukturunu modernləşdirir, xidmətlərin göstərilməsini yaxşılaşdırır və innovasiyaları inkişaf etdirir. Rəqəmsal ödənişlər, blokçeyn və digər inkişaf edən texnologiyaların tətbiqi Azərbaycanı qlobal maliyyə mənzərəsində rəqabətə davamlı oyunçu kimi yerləşdirir. Norveç təcrübəsi tənzimləmə çevikliyi və şəffaflığın vacibliyini vurğulayır. Azərbaycan mövcud qaydaların hərtərəfli nəzərdən keçirilməsindən, mürəkkəb çərçivələrin sadələşdirilməsindən və icrada şəffaflığın təmin edilməsindən faydalana bilər. Maliyyə institutları və bazar iştirakçıları da daxil olmaqla sənayenin maraqlı tərəfləri ilə müntəzəm dialoq nəzarət və biznes üçün əlverişli mühitin təşviqi arasında balans yaradan qaydaların işlənilməsinə kömək edə bilər. Sinqapurun uğurlu maliyyə təhsili təşəbbüslərinin əhəmiyyətini vurğulayır. Azərbaycan maliyyə savadlılığının kurikulumuna inteqrasiyası üçün təhsil müəssisələri ilə əməkdaşlığa üstünlük verməlidir. Uğurlu nümunələrdən sonra modelləşdirilmiş ictimai maarifləndirmə kampaniyaları geniş əhali arasında maliyyə təhsilini daha da artırmağa bilər. Savadlı və məlumatlı istehlakçıların sabit və inkişaf edən maliyyə bazarına töhfə vermə ehtimalı daha yüksəkdir.

Müxtəlif regionlarda mikromaliyyələşdirmənin uğur hekayələrindən ilham alaraq Azərbaycan inklüziv maliyyə siyasətlərini tərtib edə və həyata keçirə bilər. Məqsədli maliyyə məhsulları, vençur kapitalı fondları və inkubatorlar vasitəsilə KOM və startapların dəstəklənməsi sahibkarlığı və iqtisadiyyatın diversifikasiyasını stimullaşdırmağa bilər. Əlavə olaraq, az xidmət göstərən icmalara uyğunlaşdırılmış mikromaliyyə təşəbbüsləri iqtisadi boşluqları aradan qaldırmağa, maliyyə inklüzivliyini gücləndirə və bərabərsizlikləri azalda bilər. Uğurlu maliyyə bazarlarının təcrübələrinə bənzər risklərin idarə edilməsi üzrə qlobal əməkdaşlıq Azərbaycan üçün dəyərli fikirlər verə bilər. Güclü risklərin qiymətləndirilməsi çərçivələrinin, stress-test ssenarilərinin yaradılması

və beynəlxalq əməkdaşlığın təşviqi ölkənin riskləri idarə etmək və azaltmaq qabiliyyətini artırmağa bilər. Qlobal miqyasda ən yaxşı təcrübələrdən öyrənmək risklərin idarə edilməsi strategiyalarının Azərbaycanın unikal iqtisadi və geosiyasi kontekstinə uyğunlaşdırılmasını təmin edir [5, s.31].

Azərbaycanın maliyyə bazarı üçün gələcəyə baxış

Azərbaycanın maliyyə bazarındakı problemlərin həlli üçün həyata keçirilən təşəbbüslər transformativ təsir vəd edir. Maliyyə təhsili proqramları və artan məlumatlılıq, çox güman ki, fərdləri gücləndirəcək, daha məlumatlı və fərasətli investor bazasını gücləndirəcək. Texnologiya və rəqəmsallaşmaya diqqət yetirməklə infrastrukturun inkişafı Azərbaycanı qlobal maliyyə mənzərəsində dinamik oyunçu kimi yerləşdirərək səmərəliliyi, əlçatanlığı və innovasiyanı artırmağa bilər. Tənzimləyici islahatlar uğurla həyata keçirildiyi təqdirdə, həm daxili, həm də xarici investisiyaları cəlb etməklə daha şəffaf və investorlar üçün əlverişli mühit yaratmaq potensialına malikdir. Güclü risklərin idarə edilməsi strategiyaları və beynəlxalq əməkdaşlıqlar maliyyə bazarını qeyri-müəyyənliklərə qarşı gücləndirə və onun sabitliyinə töhfə verə bilər.

İnklüziv maliyyə siyasətləri, xüsusən də KOM-ları və kifayət qədər xidmət göstərməyən icmaları dəstəkləyənlər, iqtisadiyyatın diversifikasiyasına təkan vermək və bərabərsizlikləri azaltmaq potensialına malikdir. Mikromaliyyə təşəbbüsləri daha əhatəli maliyyə ekosistemi yaradaraq, aşağı səviyyədə fərdləri gücləndirə bilər. Müsbət dünyagörüşünə baxmayaraq, Azərbaycan davamlı problemlərlə üz-üzədir. Təşəbbüslərin uğurla həyata keçirilməsini təmin etmək və zamanla onların təsirini izləmək üçün davamlı səylər tələb olunur. İnkişaf edən bazar dinamikasına uyğunlaşmaq üçün tənzimləyici islahatlara və vaxtaşırı təhlillərə davamlı sadiqlik çox vacibdir. Texnoloji irəliləyişlər təkəç imkanlar deyil, həm də kibertəhlükəsizlik problemləri gətirir. Kibertəhlükəsizlik tədbirlərinə davamlı investisiya maliyyə sistemlərini və məlumatların bütövlüyünü qorumaq üçün vacibdir. Bundan əlavə, maliyyə bazarı sabitliyə davamlı problemlər yarada bilər qlobal iqtisadi dalğalanmalar və geosiyasi hadisələr kimi xarici amillərə qarşı ayıq qalmalıdır.

Maliyyə savadlı cəmiyyəti daim inkişaf etdirmək üçün maliyyə təhsili və maarifləndirmə kampaniyalarında təcilin davam etdirilməsi vacibdir. İnküziv maliyyə siyasətləri mütəmadi olaraq qiymətləndirilməli və yaranan ehtiyacları qarşılamaq üçün uyğunlaşdırılmalı və iqtisadi artımın faydalarının əhalinin bütün təbəqələrinə çatmasını təmin etməlidir. Azərbaycanın maliyyə bazarının gələcək uğuru onun bu çətinliklərin öhdəsindən məharətlə çıxma bilməsindən və davamlı təkmilləşdirməyə fəal yanaşmasından asılıdır. Ölkə inkişaf etdikcə, davamlı və dinamik maliyyə sektoru davamlı iqtisadi artım və rifahın təmin edilməsində mühüm rol oynayacaqdır.

Nəticə

Azərbaycanın maliyyə bazarının mənzərəsini nəzərdən keçirərkən aydın olur ki, bir sıra problemlər onun optimal işləməsinə mane olur. Maliyyə savadının olmaması və köhnəlmiş infrastrukturdan tənzimləmə mürəkkəbliyinə və bazar dəyişkənliyinə qədər maneələr çoxşaxəlidir. Xüsusilə KOM-lar üçün kapitalla çıxış məhdud olaraq qalır və bu, iqtisadi artımı dəstəkləmək üçün inküziv maliyyə siyasətlərinə ehtiyacı vurğulayır.

Azərbaycan maliyyə bazarının inkişafının kəşiməsində dayandığından, kollektiv fəaliyyətə kritik ehtiyac var. Maraqlı tərəflər, o cümlədən siyasətçilər, maliyyə institutları, tənzimləyici orqanlar və təhsil müəssisələri bu problemləri həll etmək üçün əməkdaşlıq etməlidirlər. Fəaliyyətə çağırış aşağıdakıları əhatə edir:

1. Məktəblərdən tutmuş daha geniş ictimaiyyəti əhatə edən, fərdləri məlumatlı maliyyə qərarları üçün lazım olan biliklərlə gücləndirən hərtərəfli maliyyə təhsili proqramlarına üstünlük verin və investisiya qoyun.

2. Texnoloji yenilikləri tətbiq etməklə və özəl sektorla əməkdaşlığı inkişaf etdirməklə infrastrukturun inkişafını sürətləndirin. Buraya rəqəmsal sistemlərin təkmilləşdirilməsi, kibertəhlükəsizlik tədbirlərinin gücləndirilməsi və səmərəliliyi artırmaq üçün fintech həllərinin təşviqi daxildir.

3. Tənzimləyici çərçivələrin hərtərəfli nəzərdən keçirilməsi və modernləşdirilməsi ilə

məşğul olun, onların şəffaf, uyğunlaşa bilən və investorlar üçün əlverişli olmasını təmin edin. Müntəzəm qiymətləndirmələr ən yaxşı beynəlxalq təcrübələrə uyğunlaşdırmaq üçün islahatlara rəhbərlik etməlidir.

4. Ən yaxşı global təcrübələrdən xəbərdar olmaq üçün beynəlxalq əməkdaşlığı vurğulayaraq risklərin qiymətləndirilməsi çərçivələrinin yaradılması və təkmilləşdirilməsi tələb olunur. Proaktiv risklərin idarə edilməsi strategiyaları maliyyə bazarında qeyri-müəyyənlikləri idarə etmək üçün çox vacibdir.

5. KOM-ları, startapları və kifayət qədər xidmət göstərməyən icmaları dəstəkləyən siyasətlər hazırlayın və həyata keçirin. İnküziv maliyyə təşəbbüsləri dinamik olmalı, müxtəlif iqtisadi mənzərənin dəyişən ehtiyaclarını ödəmək üçün inkişaf etməlidir.

Yekun olaraq qeyd edək ki, bu çağırışların həlli və strateji təşəbbüslərin həyata keçirilməsi üçün birgə səy Azərbaycanın maliyyə bazarının inkişaf etməsi üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Maliyyə sektorunun gələcək uğuru bütün maraqlı tərəflərin innovasiya, şəffaflıq və inküzivliyi təşviq etmək öhdəliyindən asılıdır. Bu gün fəal addımlar atmaqla Azərbaycan xalqı davamlı iqtisadi tərəqqiyə doğru sövq edən möhkəm və dinamik maliyyə bazarı qura bilər.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Azərbaycan Respublikasında maliyyə xidmətlərinin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi

2. Ataşov B. Maliyyə bazarları. Bakı: "Kooperasiya" nəşriyyatı, 2016, 456 s.

3. Ələkbərov Ə., Sadiqov E. Müasir dövrdə maliyyə bazarlarında bank resurslarının iqtisadiyyata təsirinin gücləndirilməsi mühüm strateji prioritetdir. *Maliyyə, kredit və pul tədavüllü məsələləri*. 04(311)-2018, s.14-21.

4. Kərimova G. Azərbaycanda maliyyə bazarlarının inkişafının nəzəri və praktiki aspektləri. *Audit*, № 3 (2020), Cild 29, s. 53-64.

5. Mikayılov İ. Maliyyə bazarının müasir vəziyyəti. *«Maliyyə və uçot»*.-2008.-№9.-S.26-33.

Лейли Эфрас МАЛИКОВА

Преподаватель Западно-Каспийского и Бакинского государственных университетов, научный сотрудник Карабахского центра экономических исследований UNEC

Захра Видади АЛИЗАДЕ БАГИРОВА
Западно-Каспийский Университет, магистр

**ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ РЕШЕНИЯ ФИНАНСОВОГО РЫНКА В АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ
РЕСПУБЛИКЕ**

Резюме

Цель исследования – выявить основные проблемы, с которыми сталкивается финансовый рынок Азербайджанской Республики, и предложить эффективные решения для их улучшения. Анализируя существующие финансовые структуры, правила и динамику рынка, исследование направлено на выявление барьеров на пути роста рынка, доверия инвесторов и общей стабильности. Посредством комплексных исследований и стратегических рекомендаций он стремится создать более надежную и эффективную финансовую экосистему, способствуя экономическому развитию и процветанию страны.

Метод исследования состоит из комплексной методологии, которая включала всесторонний обзор существующей литературы, анализ рыночных данных и количественный анализ финансовых данных.

Результаты исследования подчеркивают острую необходимость в таких стратегических инициативах, как программы финансового образования, развитие инфраструктуры, реформы регулирования, стратегии управления рисками и инклюзивная финансовая политика для преодоления этих проблем. Исследование завершается призывом к действию, призывающим заинтересованные стороны и политиков совместно решать эти проблемы и прокладывать путь к более устойчивому и динамичному финансовому рынку в Азербайджане.

Ключевые слова: финансовый рынок, Азербайджан, проблемы, финансовая грамотность, инклюзивная политика.

Leyli Afras MALIKOVA

Teacher of Western Caspian and Baku State Universities, researcher of UNEC Karabakh Economic

Zahra Vidadi BAGHIROVA ALIZADA

Western Caspian University, master

**PROBLEMS AND SOLUTIONS IN THE IMPROVEMENT OF THE FINANCIAL MARKET IN
THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN**

Summary

The purpose of the research is to identify the main problems faced by the financial market in the Republic of Azerbaijan and to propose effective solutions for their improvement. By analyzing existing financial structures, regulations and market dynamics, the study seeks to identify barriers to market growth, investor confidence and overall stability. Through comprehensive research and strategic recommendations, it aims to develop a more robust and efficient financial ecosystem, contributing to the country's economic development and prosperity.

Research method consists of a comprehensive methodology, which included a comprehensive review of existing literature, analysis of market data and quantitative analysis of financial data.

The findings of the research highlight the critical need for strategic initiatives such as financial education programs, infrastructure development, regulatory reforms, risk management strategies and inclusive financial policies to overcome these challenges. The study concludes with a call to action urging stakeholders and policymakers to jointly address these challenges and pave the way for a more robust and dynamic financial market in Azerbaijan.

Key words: financial market, Azerbaijan, challenges, financial literacy, inclusive policies.

Daxil olub: 22.12.2023